

ВІДНОВЛЕННЯ СТРУКТУРИ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ДЕРЕВНИХ НАСАДЖЕНЬ ЛАНДШАФТНОЇ ДІЛЯНКИ «ТАНЦЮВАЛЬНИЙ ПАВІЛЬЙОН» У ДЕНДРОЛОГІЧНОМУ ПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАН УКРАЇНИ

У результаті проведених досліджень з'ясовано видовий та віковий склад насаджень, розроблено проект з відновлення структури ділянки «Танцювальний павільйон»: відновлено архітектурну споруду «Танцювальний павільйон», алеїну мережу, зокрема історичні алеї з первісним покриттям, частково розкрито фундаменти Великого та Монаршого павільйонів, відновлено історичну «Грабову алею», історичну композицію навколо вікового дуба, оптимізовано деревні насадження, відновлено квітники навколо павільйону.

Ключові слова: ландшафтна ділянка, відновлення структури, оптимізація, «Танцювальний павільйон», видовий склад, деревна рослинність, трав'яниста рослинність.

Пам'ятники садово-паркового мистецтва (сади, парки тощо), які збереглися, потребують дбайливого ставлення та науково обґрунтованого підходу до їх відновлення.

Реставрація об'єктів садово-паркового мистецтва — процес творчий, це не означає точного відтворення композиції періоду розквіту. При збереженні стилістичних особливостей ансамблю потрібно враховувати збереження старих дерев, зміну призначення ансамблю, велику кількість відвідувачів та інші чинники аж до сучасних методів експлуатації парку [1]. Основним нормативним документом, який регламентує заходи з утримання та охорони старовинних садів та парків, є «Флорентійська міжнародна хартія» [37], ратифікована Україною. Згідно з її положеннями історичний сад чи парк — це архітектурна або рослинна композиція, яка з точки зору історії або мистецтва становить суспільний інтерес. Вона потребує таких заходів, як охорона, утримання, реставрація, іноді — відновлення.

В Україні питання відновлення та реконструкції історичних паркових насаджень і композицій вивчали Л.І. Рубцов [36], Ю.А. Бондарь та ін. [3], М.А. Кохно та ін. [25—27],

© С.І. ГАЛКІН, Н.М. ДОЙКО, І.Л. МОРДАТЕНКО, 2016

Ю.О. Клименко, С.І. Кузнецов [21], І.В. Косенко [23, 24] та інші дослідники.

Мета досліджень — за результатами вивчення архівних, іконографічних матеріалів та натурних обстежень установити структуру ландшафтної ділянки навколо «Танцювального павільйону», визначити межі насаджень у природі та нанести їх на план, провести таксаційний опис деревних насаджень, визначити видовий склад трав'янистого покриву; розробити заходи з відновлення та оптимізації насаджень.

Матеріал та методи

Об'єкт досліджень — структура насаджень ландшафтної ділянки «Танцювальний павільйон».

У роботі використано метод комплексного аналізу (історико-аналітичний), іконографічний, натурний (фотофіксація, вимірювання, замальовки). Під час опрацювання джерел літератури застосовано історико-аналітичний метод.

Хронологічні межі досліджень — кінець XVIII—XX ст.

Інвентаризацію таксономічного складу насаджень проводили методом маршрутних обстежень. Номенклатуру таксонів наведено згідно з [39, 41].

Для оптимізації структури ділянки використовували рекомендації з відновлення старо-

винних паркових насаджень Д.С. Ліхачова [29, 30], Л.І. Рубцова [36], М.А. Кохна, Т.М. Червченко [25], М.А. Кохна, А.А. Пасічного [26, 27], Ю.А. Бондаря, А.К. Салатича [3], В.А. Агальцовой [1], Н.А. Ільїнської [17], Г.А. Полякової [34], Ю.О. Клименка [19, 20], Ю.О. Клименка, С.І. Кузнецова [21], І.С. Косенка [23, 24] та ін.

Парк «Олександрія», спочатку літня, а згодом і зимова резиденція графів Браницьких, був заснований у 1788 р. на західній околиці м. Біла Церква на лівому березі р. Рось на площі майже 200 га.

У розробці проекту парку взяли участь два архітектори — француз Мюффо та італієць Д. Ботані. Велику роль у розбудові парку «Олександрія» відіграли садівники Бартецький, Станге, Вітт та архітектори Курбатов, Старов, Львов та ін. Найдовше в «Олександрії» пропрацював німецький садівник Август Енс, який керував парковими роботами протягом 50 років (1815—1865). Основні роботи з облаштування парку і побудови архітектурних споруд проведено за життя його засновниці — О. Браницької (1781—1838) [11]. Свого часу «Олександрія» була культурним і духовним центром Східної Польщі, пізніше — південних губерній Росії. Парк «Олександрія» — один з кращих зразків старовинних пейзажних парків. Його відвідували царі та вельможі, видатні поети і філософи, а в наш час щорічно близько 500 тис. екскурсантів.

Територія парку «Олександрія» має рівнинний характер з легким нахилом до р. Рось і створювалася за ландшафтним типом планування території. Для цього було використано існуючі природні елементи: вікову діброву, р. Рось, нерівності рельєфу у вигляді трьох глибоких балок з джерельною водою. Останнє дало змогу створити на території парку каскади декоративних ставків та різноманітні гідротехнічні споруди — фонтани, водоспади і навіть невеликий млин.

У верхній частині парку була розташована літня резиденція — «Аустерія», яка є елементом регулярного стилю (піднесення будинку над парком) [30]. «Танцювальний павільйон» був розташований на південь від палацу. Це був одноповерховий будинок у класичному стилі

Рис. 1. Вид на павільйони (зліва — Танцювальний павільйон). Сепія Юзефа Ріхтера, 1837 р.

Fig. 1. View of the pavilions (left — Dance pavilion). Sepia Jozef Richter, 1837

Рис. 2. Територія ділянки до початку реставраційних робіт

Fig. 2. Land territory before the restoration work

Т-подібного плану, який мав спільні риси з іншими парковими павільйонами. Найімовірніше, ідею побудови танцювальної зали як окремого павільйону О. Браницька запозичила із садів О.О. Нарішкіна та рідної сестри В.В. Голіциної на Петергофській дорозі поблизу Санкт-Петербурга [13].

На відміну від палацової території, біля павільйонів немає регулярної розбивки доріжок. Таким чином було досягнуто гармонійного поєднання павільйонів з оточуючим парковим ландшафтом (рис. 1).

Рис. 3. Фрагмент карти парку «Олександрія», 1858 р.
Fig. 3. Detail of map of the park “Olexandria”, 1858

Територію навколо «Танцювального павільйону» було прикрашено скульптурами, деревними екзотами і квітами.

На початку ХХ ст. більшість архітектурних споруд були знищені, з парку вивезено багато цінних мармурових та бронзових скульптур, значної шкоди завдано парковим насадженням. За довгі роки без належного догляду вигляд багатьох ландшафтних композицій парку зазнав негативних змін.

Перші роботи з реставрації та розвитку парку розпочато у 1955 р. установою «Київ-облпроект» за активної участі архітектора Д.М. Криворучка. У період з 1958 до 1964 р. республіканськими реставраційними майстернями було відновлено низку архітектурних споруд та ландшафтних ділянок [11, 28]. Однак ділянка Дідинця (палацової частини) залишилася поза увагою. На час проведення досліджень у 2014 р. територія, де колись роз-

ташовувалась бальна зала, більше нагадувала ліс із залишками фундаментів під шаром ґрунту (рис. 2).

Для виявлення меж історичних насаджень, меморіальних, рідкісних та цінних видів дерев і кущів до початку робіт на ділянці проведено таксономічні дослідження. Згідно з результатами інвентаризації, на ділянці зростали 33 види дерев загальною кількістю 456 екз. На думку провідних фахівців [12, 23, 29], при відновленні ландшафтних ділянок у старовинних парках особливу увагу необхідно приділяти віковим деревам, які відіграють важливу роль у сприйнятті оточуючого ландшафту, надають самобутності і неповторності парку. Під час обстежень на ділянці виявлено низку дерев, які згідно з документами були висаджені за часів Браницьких: *Larix sibirica* Ledeb. (найстаріше з трьох дерев цього виду в парку), *Carpinus betulus* L. (залишки від берсо між павільйонами), *Quercus robur* L.

Під час проведення ландшафтних рубок у 2014 р. на місці «Танцювального павільйону», фундаментів Монаршого і Великого павільйонів та на прилеглій території видалено 313 самосійних дерев, найбільше — *Acer platanoides* L. (79 екз.), *Fraxinus excelsior* L. (74), *Acer campestre* L. (59), *Carpinus betulus* (18), *Robinia pseudoacacia* L. (17). Більшість дерев з діаметром стовбура понад 60 см, окремі дерева з меншим діаметром, а також старовинні алейні насадження були максимально збережені. На Малій галявині, куди виходить південна частина павільйону, узлісся без належного догляду з часом зайняло значну частину західної сторони галявини. Шляхом вирубки самосіву (22 самосійних дерева *Acer platanoides*, *A. campestre*, *Fraxinus excelsior* з діаметром стовбура 8—16 см, самосів з діаметром стовбура менш ніж 8 см не враховували) галявині повернули первинні розміри та форму.

Невід’ємною композиційною частиною садибних парків є трав’янистий покрив. У результаті проведених досліджень виявлено 116 видів рослин, які належать до 3 класів (*Equisetopsida* — 1 вид, *Magnoliopsida* — 96, *Liliopsida* — 20), 34 родин та 94 родів. Найбільшою кількіс-

тю видів представлені родини *Asteraceae* (15), *Poaceae* (13), *Apiaceae* (7), *Boraginaceae* (7), *Brassicaceae* та *Caryophyllaceae* (по 6 видів), *Ranunculaceae* (5 видів). Багаторічних рослин — 72 види, однорічних та дворічних — 43 види. На галявині у кількісному відношенні переважають злаки: *Elytrigia repens* (L.) Nevski, *Anthoxanthum odoratum* L., *Dactylis glomerata* L. *Festuca pratensis* Huds. На тіньових ділянках росте багато рослин *Viola odorata* L., *Myosotis sylvatica* Ehrh. ex Hoffm. та види роду *Vinca* L. Найімовірніше, ці види з'явилися у парку ще за часів Браницьких. Про незабудку М.Г. Гродзинський писав: «росте в значній кількості в Олександрійському парку, коло Білої Церкви. Тут, в рідкій світлій дубині, ця рослина складає значну частину зіллястого покриття. В околиць лісах не знайдена» [14]. Барвінок як паркова рослина ввійшов у моду у XVIII ст. як улюблена квітка Жан-Жака Руссо [2].

Виділено адвентивну фракцію — 34 види, з них три види є ергазіофітофитами (*Duchesnea indica* (Ander.) Focke, *Telekia speciosa* (Schreb.) Baumg., *Ipeomea purpurea* (L.) Roth), які було висаджено у попередні роки на сусідніх ділянках, 1 вид — карантинний (*Ambrosia artemisifolia* L.).

Перед початком робіт з оптимізації насаджень за проектом після ландшафтних рубок проведено археологічні дослідження з виявлення історичних алей. У результаті знайдено дві алей: 1) алею всередині грабового берсо; 2) звивисту алею, яка починалася від Великого павільйону (продовження Грабової алей), проходила поряд з історичним дубом, по узлісся виходила до центру Малої галявини і далі була спрямована до центру парку. На доріжках збереглося первісне покриття, яке ми залишили. При відновленні алейної мережі на ділянці ми користувалися картою парку 1858 р. (рис. 3).

Також було відновлено історичну композицію біля дуба, яку добре видно на сепії Вілібальда Ріхтера (рис. 4).

При відновленні насаджень насамперед висаджували дерева, які історично тут зростали. З об'єктивних причин неможливо було відновити первинний облік берсо, тому ми поки що обмежилися відновленням алейної посад-

Рис. 4. Сепія Вілібальда Ріхтера (1828) (вгорі) та відновлена історична композиція (2015) (внизу)

Fig. 4. Sepia Willibald Richter (1828) (top) and restored historical composition (2015) (below)

ки *Carpinus betulus* між Монаршим та Великим павільйонами. Біля Монаршого павільйону посаджено *Robinia pseudoacacia*, яка історично тут зростала. З історичних іконографічних матеріалів видно, що навколо павільйонів було багато декоративних кущів. Для оптимізації деревних насаджень навколо «Танцювального павільйону» ми намагалися підбирати види дерев і кущів, які раніше росли в парку «Олександрія» [32, 33, 40] або в інших парках XVIII—XIX ст. Також висаджено невелику кількість сучасних високодекоративних культиварів (рис. 5). На нашу думку, введення декількох сучасних форм не суперечить принципам

Рис. 5. План-схема оптимізації насаджень ділянки «Танцювальний павільйон»: 1 — *Robinia pseudoacacia* ‘Globosa’; 2 — *Robinia pseudoacacia*; 3 — *Liriodendron tulipifera* L.; 4 — *Acer platanoides* ‘Royal Red’; 5 — *Ligustrum vulgare* L.; 6 — *Philadelphus coronarius* L.; 7 — *Larix leptolepis* (Sieb. et Zucc.) Gord.; 8 — *Juniperus chinensis* L. ‘Pfitzeriana’; 9 — *Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt.; 10 — *Cotoneaster horizontalis* Decne.; 11 — *Cotoneaster dammeri* Schneid.; 12 — *Rhodothyus kerrioides* Sieb. et Zucc.; 13 — *Cornus alba* L.; 14 — *Cornus stolonifera* (Michx.) Rudb. ‘Flaviramea’; 15 — *Pentaphylloides fruticosa* (L.) O. Schwarz ‘Albottswood’; 16 — *Pentaphylloides fruticosa* ‘Goldteppich’; 17 — *Kerria japonica* DC.; 18 — *Rosa multiflora* Thunb.; 19 — *Rosa rugosa* Sieb.; 20 — *Spiraea × cinerea* Zabel. ‘Grefsheim’; 21 — *Spiraea × bumalda* Burvenich ‘Goldflame’; 22 — *Forsythia suspensa* L.; 23 — *Pyracantha coccinea* (L.) V. Roem.; 24 — *Syringa vulgaris* ‘Mrs. Edwing Harding’; 25 — *Syringa vulgaris* L. ‘Monblan’; 26 — *Syringa vulgaris* ‘Taras Bulba’; 27 — *Syringa × chinensis* Willd.; 28 — *Chaenomeles maulei* (Mast.) C.K. Schneid.; 29 — *Forsythia viridissima* Lindl. ‘Weber’s Bronx’; 30 — *Carpinus betulus*. У знаменнику наведено кількість екземплярів

Fig. 5. Layout optimization of “Dance pavilion” plantations area: 1 — *Robinia pseudoacacia* ‘Globosa’; 2 — *Robinia pseudoacacia*; 3 — *Liriodendron tulipifera* L.; 4 — *Acer platanoides* ‘Royal Red’; 5 — *Ligustrum vulgare* L.; 6 — *Philadelphus coronarius* L.; 7 — *Larix leptolepis* (Sieb. et Zucc.) Gord.; 8 — *Juniperus chinensis* L. ‘Pfitzeriana’; 9 — *Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt.; 10 — *Cotoneaster horizontalis* Decne.; 11 — *Cotoneaster dammeri* Schneid.; 12 — *Rhodothyus kerrioides* Sieb. et Zucc.; 13 — *Cornus alba* L.; 14 — *Cornus stolonifera* (Michx.) Rudb. ‘Flaviramea’; 15 — *Pentaphylloides fruticosa* (L.) O. Schwarz ‘Albottswood’; 16 — *Pentaphylloides fruticosa* ‘Goldteppich’; 17 — *Kerria japonica* DC.; 18 — *Rosa multiflora* Thunb.; 19 — *Rosa rugosa* Sieb.; 20 — *Spiraea × cinerea* Zabel. ‘Grefsheim’; 21 — *Spiraea × bumalda* Burvenich ‘Goldflame’; 22 — *Forsythia suspensa* L.; 23 — *Pyracantha coccinea* (L.) V. Roem.; 24 — *Syringa vulgaris* ‘Mrs. Edwing Harding’; 25 — *Syringa vulgaris* L. ‘Monblan’; 26 — *Syringa vulgaris* ‘Taras Bulba’; 27 — *Syringa × chinensis* Willd.; 28 — *Chaenomeles maulei* (Mast.) C.K. Schneid.; 29 — *Forsythia viridissima* Lindl. ‘Weber’s Bronx’; 30 — *Carpinus betulus*

створення паркових композицій часів Браницьких, оскільки Олександра Браницька любила рослини, любила все нове і цікаве. За її часів у парку було висаджено багато рослин, невідомих до того часу в Київській губернії.

На ділянках біля бокових портиків ми відновили стиль посадок: формовані куші висаджено візерунком на газоні з гравійною обсіпкою.

Квітники були обов'язковим елементом як регулярних, так і пейзажних парків. Оскільки сортимент рослин, які використовували у квітниках, зазнає суттєвих змін у процесі розвитку садово-паркового мистецтва і при зміні їх стильових прийомів, то при відновленні квітників слід обрати такий підхід, який дасть змогу забезпечити достатню достовірність художнього та декоративного образу історичних територій.

На жаль, не збереглися списки квіткових рослин, які зростали на квітниках та газонах у парку «Олександрія». Для виявлення (уточнення) видового складу вивчено графічні свідоцтва (малюнки, гравюри, фотографії), документи (особисте листування, свідоцтва сучасників) [15, 38, 40], дослідження XIX ст. [31] та XX ст. [16]), аналоги квіткового оформлення та сортименту відповідного історичного періоду [4–10], праці А.Т. Болотова [2], А. Регеля [35], Н.І. Кичунова [18]). Квітники з історичних видів рослин, які відповідають стилю епохи і духу часу, є неповторними, запам'ятовуються і дають змогу ненадовго поринути в атмосферу минулого.

Одним із прийомів створення парадних квітників є модульний — формування навколо великої круглої клумби або фонтана концентричними колами і в симетричному порядку узорчастих менших за розміром і різних за формою клумб [35]. Основний малюнок центральної клумби (рис. 6) створено з багаторічних рослин (*Hosta lancifolia* Engl., *H. minima*, *Heuchera* × *brizoides* Lem.).

Фон між малюнком запроєктовано заповнити однорічними рослинами одного виду, але контрастними за кольором квіток або листя: сортами видів *Petunia* × *hybrida* Vilm., *Age-*

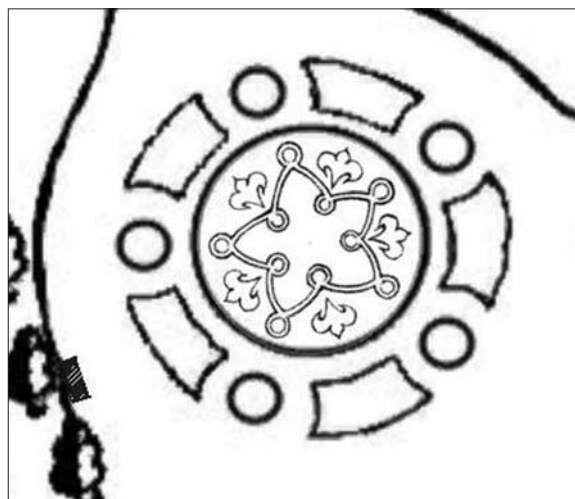
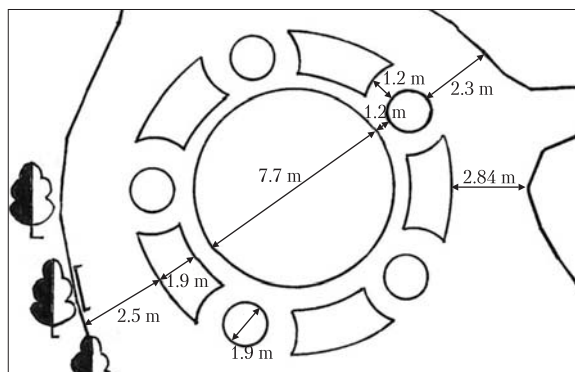

Рис. 6. Схема-проект партерної клумби перед «Танцювальним павільйоном»

Fig. 6. Scheme project parterre beds to «Dance pavilion»

ratum houstonianum Mill. або *Begonia sempervirens* Link et Otto. На бічних круглих модулях висаджено багаторічники з різними періодами цвітіння (*Muscari neglectum* Guss. ex Ten. та *Viscaria vulgaris* Vemh.), на трапецеподібних заплановано чергування різних видів однорічників: *Zinnia elegans* Jacq., *Tagetes signata* L. Плавний перехід від регулярного стилю до ландшафтного, котрий добре прослідковується в зміні форми доріжок, також підкреслили квітниками, в яких квіти висаджено у довільному порядку. Велику увагу ми приділили, як і в парках XVIII ст., запашним квітам: *Dianthus deltoides* L., *D. plumarius* L., *Narcissus angustifolius* Curtis, *Hesperis matronalis* L., *Verbena* × *hybrida* hort., *Monarda didyma* L.

ВИСНОВКИ

1. У результаті проведеної роботи на ділянці «Танцювальний павільйон» склад деревної рослинності збільшився з 33 видів та культиварів деревних рослин загальною кількістю 456 екз. до 46 видів та культиварів у кількості 532 екз. за рахунок введення високодекоративних видів.

2. Виявлено історичні вікові дерева, які залишилися на ділянці, — *Larix sibirica* Ledeb. (1860 р. посадки), а також місцеві види *Quercus robur* (вік понад 200 років) і *Carpinus betulus* (посадки кінця XIX — початку XX ст.). Проведено роботи з їх збереження.

3. Установлено, що видовий склад трав'янистої рослинності ділянки нараховує 116 видів рослин, які належать до 3 класів (*Equisetopsida* — 1 вид, *Magnoliopsida* — 96 видів, *Liliopsida* — 20 видів), 34 родин та 94 родів. Найбільшою кількістю видів представлені родини *Asteraceae* (15), *Poaceae* (13), *Apiaceae* (7), *Boraginaceae* (7), *Brassicaceae* та *Caryophyllaceae* (по 6), *Ranunculaceae* (5). Частка видів місцевої флори — 70 %.

4. Виділено адвентивну фракцію — 34 види. З них три види є ергазіофітофитами (*Duchesnea indica* (Ander.) Focke, *Telekia speciosa* (Schreb.) Baumg., *Irpea rugruea* (L.) Roth), які було висаджено у попередні роки на сусідніх ділянках, та 1 карантинний вид (*Ambrosia artemisiifolia* L.).

5. За проектом оптимізації паркової композиції «Танцювальний павільйон» відновлено структуру ділянки розташування архітектурної споруди: алею мережу, зокрема історичні алеї з первісним покриттям, частково розкрито фундаменти Великого та Монаршого павільйонів, відновлено історичну «Грабову алею», історичну композицію навколо вікового дуба, оптимізовано деревні насадження, відновлено квітники навколо павільйону.

6. Введення у насадження 29 видів та культиварів дерев і кущів (389 екз.) з високими декоративними якостями та 31 виду квітникових рослин, які використовували у XVI—XIX ст. разом з проведеною реконструкцією самого павільйону значно поліпшило естетичний вигляд ділянки.

1. Агальцова В.А. Сохранение мемориальных лесопарков / В.А. Агальцова. — М.: Лес. пром-сть, 1980. — 250 с.
2. Болотов А.Т. Общие замечания о цветах / А.Т. Болотов // Изб. соч. по агрономии, плодоводству, лесоводству, ботанике. — М.: Изд-во МОИП, 1952. — С. 412—418.
3. Бондарь Ю.А. Восстановление старинных ландшафтных парков / Ю.А. Бондарь, А.К. Салатич, Я.Л. Садовенко // Метод. рекомендации по проектированию. — К.: КиевНИИП Градостроительства, 1974. — 84 с.
4. Вестник императорского Российского общества садоводства. — 1877. — № 4. — С. 221—226.
5. Вестник императорского Российского общества садоводства. — 1878. — № 1. — С. 51—55.
6. Вестник императорского Российского общества садоводства. — 1878. — № 4. — С. 233.
7. Вестник императорского Российского общества садоводства. — 1878. — № 5. — С. 291—310.
8. Вестник императорского Российского общества садоводства. — 1883. — № 4. — С. 170—181.
9. Вестник императорского Российского общества садоводства. — 1883. — № 5. — С. 216—229.
10. Вестник императорского Российского общества садоводства. — 1884. — № 7. — С. 331—332.
11. Галкін С.І. Історія створення та головні етапи розбудови дендропарку «Олександрія» НАНУ / С.І. Галкін // Матеріали міжнар. наук. конф. «Парки Діонісія Міклера». — Кременець, 2012. — С. 30—38.
12. Галкін С.І. Досвід збереження вікових дерев та історичних насаджень у дендрологічному парку «Олександрія» НАН України / С.І. Галкін, Н.В. Драган, Н.М. Дойко // Інтродукція рослин. — 2013. — № 4. — С. 42—50.
13. Горбатенко С.Б. Английские сады на Петергофской дороге / С.Б. Горбатенко // Философский век. Альманах. Вып. 20. Россия и Британия в эпоху Просвещения: Опыт философской и культурной компаративистик: Материалы междунар. конф. (6—8 июня 2002 г., г. Санкт-Петербург). — СПб.: Санкт-Петербургский Центр истории идей, 2002. — Ч. 2. — С. 180—192.
14. Гродзинський М.К. Природна рослинність Білоцерківщини / М.К. Гродзинський. — Біла Церква: Білоцерків. краєзнавче т-во, 1928. — С. 5—33.
15. Заметки и воспоминания русской путешественницы по России, в 1845 году. — СПб., 1848. — Ч. 1. — С. 250—259.
16. Золотницкий Н.Ф. Цветы в легендах и преданиях. Репринтное воспроизведение издания А.Ф. Девриена, 1911 г. / Н.Ф. Золотницкий. — М.: Агропромиздат, 1991. — 297 с.
17. Ильинская Н.А. Восстановление исторических объектов ландшафтной архитектуры / Н.А. Ильинская. — СПб.: Стройиздат, 1993. — 160 с.

18. Кичунов Н.И. Цветники и партеры. Устройство ковровых клумб, рабаток, арабесок, цветочных и лиственных групп / Н.И. Кичунов. — Спб.: Изд-во А.Ф. Дебриена, 1904. — 91 с.
19. Клименко Ю.О. Відновлення Царського саду у Державному дендрологічному парку «Олександрія» НАН України (м. Біла Церква) / Ю.О. Клименко // Агробіологія: Зб. наук. пр. — Біла Церква, 2010. — Вип. 2 (69). — С 40—47.
20. Клименко Ю.О. Еколого-біологічні основи відновлення старовинних парків Полісся та Лісостепу України: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с-г наук: спеціальність 06.03.01 (лісові культури та фітомеліорація) / Ю.О. Клименко. — Львів, 2012. — 31 с.
21. Клименко Ю.О. Комплексна оцінка паркових насаджень (методичні підходи і рекомендації) / Ю.О. Клименко, С.І. Кузнецов. — К., 2014. — 66 с.
22. Косаревский И.А. Искусство паркового пейзажа / И.А. Косаревский. — М.: Стройиздат, 1972. — 242 с.
23. Косенко И.С. К вопросу о принципах и методах ландшафтной реконструкции старинных парков / И.С. Косенко // Сохранение и восстановление старинных парков. — К.: Наук. думка, 1982. — С. 79—81.
24. Косенко И.С. «Софіївка» за тридцять п'ять років (1980—2015): Зб. наук.-поп. пр. / И.С. Косенко. — К.: Паливода А.В., 2015. — 212 с.
25. Кохно М.А. До питання про методику реконструкції старовинних парків / М.А. Кохно, Т.М. Черевченко // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні. — 1977. — Вип. 10. — С. 21—23.
26. Кохно Н.А. Принципы реконструкции парковых насаждений с целью восстановления их декоративных качеств в дендрологических заповедных парках Украины / Н.А. Кохно, А.А. Пасечный // Восстановление и обогащение парковых ландшафтов на Украине. — К.: Наук. думка, 1981. — С. 3—7.
27. Кохно Н.А. Опыт реконструкции парковых насаждений в дендрологических заповедниках Академии наук СССР / Н.А. Кохно, А.А. Пасечный // Сохранение и восстановление старинных парков. — К.: Наук. думка, 1982. — С. 62—65.
28. Криворучко Д.М. Олександрія / Д.М. Криворучко. — К.: Будівельник, 1979. — 94 с.
29. Лихачев Д.С. Заметки по реставрации мемориальных садов и парков / Д.С. Лихачев // Восстановление памятников культуры. — М., 1981. — С. 95—120.
30. Лихачев Д.С. Поэзия садов / Д.С. Лихачев. — СПб.: Наука, 1991. — 372 с.
31. Максименко М.Ф. Изучение динамики ассортимента декоративных травянистых растений и ее значение при реставрации исторических парков России: Автореф. дис. на соискание науч. степени канд. биол. наук. — М., 2012. — 24 с.
32. Манін К. З Білоцерківського лісництва / К. Манін // Тр. з с.-г. ботаніки. — Харків, 1927. — Т. 1, вип. 2. — С. 176—178.
33. Небеский А.О. Списокъ древесныхъ и кустарниковыхъ породъ растений акклиматизированныхъ въ саду графа А. Браницкаго близь Киева / А.О. Небеский // Тр. отдела ботаники Императорского общества акклиматизации животных и растений. — 1899. — Т. 1. — С. 122—132.
34. Полякова Г.А. Результаты современных методов реставрации старинных парков [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://science-bsea.narod.ru/2006/leskomp/poljakova_rezult.
35. Регель А. Изящное садоводство и художественные сады / А. Регель. — Спб.: Изд-во Винклера, 1896. — 448 с.
36. Рубцов Л.И. Садово-парковый ландшафт / Л.И. Рубцов. — К.: Изд-во АН УССР, 1956. — 211 с.
37. Флорентійська хартія Міжнародного комітету з історичних садів 1981 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://icomosspb.ru/index.php/component/joomdoc/1982>
38. Черевченко Т.М. Квіти — невід'ємний елемент ландшафтів дендропарку «Олександрія» / Т.М. Черевченко // Матеріали II Міжнар. конф. «Старовинні парки та проблеми їх збереження. До 210-річчя дендропарку “Олександрія”». — Біла Церква, 2003. — С. 13—15.
39. Черепанов С.К. Сосудистые растения России и сопредельных государств (в пределах бывшего СССР) / С.К. Черепанов. — СПб: Мир и семья, 1995. — 990 с.
40. Afanazy R. Materiały do dziejów rezydencji / R. Afanazy. — Warszawa, 1993. — Т. XI В. — 288 p.
41. Mosyakin S.L. Vascular plants of Ukraine: A nomenclatural checklist / S.L. Mosyakin, M.M. Fedoronchuk. — Kiev, 1999. — 346 p.

REFERENCES

1. Agalцова, V.A. (1980), Sohranenie memorialnyh lesoparkov [Saving memorial parks]. Moskva, Lesn. Prom-st, 250 p.
2. Bolotov, A.T. (1952), Obshchie zamechaniya o cvetakh [General comments about flowers]. Izbrannye sochineniya po agronomii, plodovodstvu, lesovodstvu, botanike [Selected works on agriculture, fruit growing, forestry, botany]. М., Izd-vo MOIP, pp. 412—418.
3. Bondar, Y.A., Salatich, A.K. and Sadovenko, Y.L. (1974), Vosstanovlenie starinnyh landshaftnyh parkov [Restoring old-world landscape parks]. Metodicheskie rekomendacii po proektirovaniyu [Methodological recommendations for design]. Kyiv, KyivNPIIP Gradostroitelstva, 84 p.
4. Vestnik Imperatorskogo Rossijskogo obshchestva sadovodstva (1877), [Bulletin of Imperial Russian horticulture society], N 4, pp. 221—226.

5. *Vestnik* Imperatorskogo Rossijskogo obshchestva sadovodstva (1878), [Bulletin of Imperial Russian horticulture society], N 1, pp. 51—55.
6. *Vestnik* Imperatorskogo Rossijskogo obshchestva sadovodstva (1878), [Bulletin of Imperial Russian horticulture society], N 4, p. 233.
7. *Vestnik* Imperatorskogo Rossijskogo obshchestva sadovodstva (1878), [Bulletin of Imperial Russian horticulture society], N 5, pp. 291—310.
8. *Vestnik* Imperatorskogo Rossijskogo obshchestva sadovodstva (1883), [Bulletin of Imperial Russian horticulture society], N 4, pp. 170—181.
9. *Vestnik* Imperatorskogo Rossijskogo obshchestva sadovodstv (1883), [Bulletin of Imperial Russian horticulture society], N 5, pp. 216—229.
10. *Vestnik* Imperatorskogo Rossijskogo obshchestva sadovodstva (1884), [Bulletin of Imperial Russian horticulture society], N 7, pp. 331—332.
11. *Galkin, S.I.* (2012), Istoriya stvorenniya ta golovni etapi rozbudovi dendroparku “Aleksandriya” NANU [The origin and main stages of building dendrological park “Alexandria” NASU]. Materiali mizhnar. nauk. konf. “Parki Dionisiya Miklera”, Kremenec, 4, pp. 30—38.
12. *Galkin, S.I., Dragan, N.V. and Doiko, N.M.* (2013), Dosvid zberezheniya vikovih derev ta storichnih nasadzen v dendrologichnomu parku “Oleksandriya” NANU [Experience the preservation of old trees and historic plants in Arboretum “Alexandria” NASU]. Introdukcija roslin [Plant introduction], N 4, pp. 42—50.
13. *Gorbatenko, S.B.* (2002), Anglijskie sady na Petergofskoj doroge [English gardens at Peterhof road]. Filosofskij vek. Almanah [Philosophical age. Almanac], vol. 20. Rossiya i Britaniya v ehpopu Prosveshcheniya: Opyt filosofskoj i kulturnoj komparativistik.: Materialy mezhdunar. konf. (6—8 iyunya 2002 g., g. Sankt-Peterburg). Chast 2. SPb., Sankt-Peterburgskij Centr istorii idej, pp. 180—192.
14. *Grodzinskij, M.K.* (1928), Prirodna roslinnist’ Bilocerkiyshchini [Natural vegetation Bila Tserkva’s Region]. Bila Cerkva, Bilocerkiyske kraeznavche tovaristvo, pp. 5—33.
15. *Zametki i vospominaniya* russkoj puteshestvennicy po Rossii, v 1845 godu (1848), [Notes and remembrances of russian tourist across Russia, in 1845 year], Chast pervaya, Sankt-Peterburg, pp. 250—259.
16. *Zolotnitskiy, N.F.* (1991), Tsvetyi v legendah i predaniyah [Flowers in legends and fable]. Reprintnoe vosproizvedenie izdaniya A.F. Devriena, 1911 g. M., Agropromizdat, 297 p.
17. *Ilinskaya, H.A.* (1993), Vosstanovlenie istoricheskikh obektov landsaftnoj arhitektury [Restoration historically objects of landscape architecture]. SPb., Strojizdat, 160 p.
18. *Kichunov, N.I.* (1904), Cvetniki i partery. Ustrojstvo kovrovih klumb, rabatok, arabesok, cvetochnyh i listvennyh grupp [Flower beds and parterres. Arrangement carpet beds, ridges, arabesques, flowers and foliage plants groups]. SPb., Izd-vo A.F. Debriena, 91 p.
19. *Klimenko, U.O.* (2010), Vidnovlennya Carskogo sadu u Derzhavnomu dendrologichnomu parku “Oleksandriya” HAH Ukrainy (m. Bila Cerkva) [Restoring of the Royal garden at the dendrological park “Olexandria” NAS of Ukraine (Bila Tserkva)]. Agrobiologiya [Agrobiology], Zb. nauk. prac Bilocerkijskij derzhavnij agrarnij un-t. Bila Cerkva, 2 (69), pp. 40—47.
20. *Klimenko, Y.O.* (2012), Ekologo-biologichni osnovi vidnovlennya starovinnih parkiv Polissya ta Lisostepu Ukrainy [Ecological and biological basis of the restoration old-world parks of Polissya and Forest Steppe Ukraine]: avtoreferat disertaciyi na zdobuttya naukovoogo stupenya doktora silskogospodarskih nauk: specialnist 06.03.01 (lisovi kulturi ta fitomelioraciya). Lviv, 31 p.
21. *Klimenko, Y.O. and Kuznecov, S.I.* (2014), Kompleksna ocinka parkovih nasadzen (metodichni pidhodi i rekomendaciyi) [Comprehensive assessment of parklands (methodical recommendations)], K., 66 p.
22. *Kosarevskij, I.A.* (1972), Iskusstvo parkovogo pejzazha [The art of park-like landscape]. M., Strojizdat, 242 p.
23. *Kosenko, I.S.* (1982), K voprosu o principah i metodah landsaftnoj rekonstrukcii starinnyh parkov [On the question of the principles and methods of landscape renovation of old parks]. Sohranenie i vosstanovlenie starinnyh parkov [Conservation and restoration of old parks]. K., Nauk. dumka, pp. 79—81.
24. *Kosenko, I.S.* (2015), “Sofiyivka” za tridcyat pyat rokov (1980—2015) [“Sofiyivka” for thirty five years]: zb. nauk.-populyarnih prac, K., Palivoda A.V., 212 p.
25. *Kohno, M.A. and Cherevchenko, T.M.* (1977), Do pitannya pro metodiku rekonstrukcii starovinnih parkiv [Revisiting the method of reconstruction old-world parks]. Introdukcija ta aklimatizaciya roslin na Ukraini [Introduction and acclimatization of plants in Ukraine], vyp. 10, pp. 21—23.
26. *Kohno, N.A. and Pasechnyj, A.A.* (1981), Principy rekonstrukcii parkovih nasazhdenij s celyu vosstanovleniya ih dekorativnyh kachestv v dendrologicheskikh zapovednyh parkah Ukrainy [The principles of reconstruction of the parkland in order to restore their decorative qualities in conservation dendrological parks of Ukraine]. Vosstanovlenie i obogashchenie parkovih landsaftov na Ukraini [Recovery and beneficitation park landscapes in Ukraine]. K., Nauk. dumka, pp. 3—7.
27. *Kohno, N.A. and Pasechnyj, A.A.* (1982), Opyt rekonstrukcii parkovih nasazhdenij v dendrologicheskikh zapovednikah Akademii nauk SSSR [The experience of parkland reconstruction in dendrological reserves USSR Academy of Sciences]. Sohranenie i vosstanovlenie starinnyh parkov [Conservation and restoration of old-world parks]. K., Nauk. dumka, pp. 62—65.
28. *Krivoruchko, D.M.* (1979), Oleksandriya. K., Budivelnik, 94 p.

29. *Lihachev, D.S.* (1981), *Zametki po restavracii memorialnyh sadov i parkov* [Notes by the restoration memorial garden and parks]. *Vosstanovlenie pamyatnikov kultury* [The restoration monuments of culture]. M., pp. 95—120.
30. *Lihachov, D.S.* (1991), *Poehziya sadov* [Garden's poetry]. SPb., Nauka, 372 p.
31. *Maksimenko, M.F.* (2012), *Izuchenie dinamiki assortimenta dekorativnyh travyanistykh rastenij i eyo znachenie pri restavracii istoricheskikh parkov Rossii* [Studying the dynamics of ornamental grasses assortment, and its importance in the restoration of historic parks in Russia]: avtoreferat dissertacii na soiskanie nauchnoj stepeni kandidata biologicheskikh nauk. M., 24 p.
32. *Manin, K.Z.* (1927), *Z Bilocerktivskogo lisnictva* [From Bila Tserkva's Forestry]. Tr. z s.-g. Botaniki [Lab. agr. botany]. Kharkiv, N 1, vyp. 2, pp. 176—178.
33. *Nebeskij, A.O.* (1899), *Spisok drevesnyh i kustarnikovykh porod rastenij akklimatizirovannyh v sadu grafa A. Branickago bliz Kieva* [The list of tree herbs and brushwood acclimated in the garden of count A. Branitskiy near Kyiv]. *Trudy otdela botaniki imperatorskogo obshchestva akklimatizacii zhivotnyh i rastenij* [The Proceedings of Botany Department of the Imperial Society in acclimatization of animals and plants], vol. 1, pp. 122—132.
34. *Polyakova, G.A.* (2006), *Rezultaty sovremennyh metodov restavracii starinnyh parkov* [The results of modern methods of restoration of old-world parks] [Elektronnyj resurs]. *Moda access: http://science-bsea.narod.ru/leskomp_2006/poljakova_rezult*.
35. *Regel, A.* (1896), *Izyashchnoe sadovodstvo i hudozhestvennye sady* [Elegant gardening and painterly gardens]. Spb.: Izd-vo Vinkler, 448 p.
36. *Rubcov, L.I.* (1956), *Sadovo-parkovyj landshaft* [Park-garden landscape]. Kyiv: Izd-vo AN USSR, 211 p.
37. *Florentijska hartiya Mizhnarodnogo komitetu z istorichnih sadiv 1981 roku (1982)*, [Florentine Charter of the International Committee of the historical gardens]. [Elektronnyj resurs]. *Moda access: <http://icomosspb.ru/index.php/component/joomdoc>*.
38. *Cherevchenko, T.M.* (2003), *Kviti — nevidemnij element landshaftiv dendroparku "Oleksandriya"* [Flowers — an integral part of the landscape park "Olexandria"]. *Materiali II Mizhnarodnoї konferencii "Starovinni parki ta problemi yih zberezhennya"* [The old-world parks and conservation problems]. Do 210-richehya dendroparku "Oleksandriya". Bila Cerkva, pp. 13—15.
39. *Cherepanov, S.K.* (1995), *Sosudistye rasteniya Rossii i sopredelnyh gosudarstv (v predelah byvshego SSSR)* [The Vascular plants of Russia and adjoining states (within the ex-USSR)]. SPb: Mir i semya, 990 p.
40. *Aftanazy, R.* (1993), *Materialy do dziejow rezydencji* [Materials on the history mansion]. Warszawa, vol. XI B, 288 p.
41. *Mosyakin, S.L. and Fedoronchuk, M.M.* (1999), *Vascular plants of Ukraine: A nomenclatural checklist*. Kyiv, 346 p.
Рекомендував до друку Ю.О. Клименко
Надійшла до редакції 20.11.2015 р.
- С.И. Галкин, Н.М. Дойко, И.Л. Мордатенко*
Государственный дендрологический парк «Александрия» НАН Украины, Украина, Киевская область, г. Белая Церковь
- ВОССТАНОВЛЕНИЕ СТРУКТУРЫ И ОПТИМИЗАЦИЯ ДРЕВЕСНЫХ НАСАЖДЕНИЙ ЛАНДШАФТНОГО УЧАСТКА «ТАНЦЕВАЛЬНЫЙ ПАВИЛЬОН» В ДЕНДРОЛОГИЧЕСКОМ ПАРКЕ «АЛЕКСАНДРИЯ» НАН УКРАИНЫ**
- В результате проведенных исследований установлен видовой и возрастной состав насаждений, разработан проект по восстановлению структуры участка «Танцевальный павильон»: восстановлены архитектурное сооружение «Танцевальный павильон», аллеяная сеть, в том числе исторические аллеи с первоначальным покрытием, частично раскрыты фундаменты Большого и Монаршего павильонов, восстановлена историческая «Грабовая аллея», историческая композиция вокруг векового дуба, оптимизированы древесные насаждения, восстановлены цветники вокруг павильона.
- Ключевые слова:** ландшафтный участок, восстановление структуры, оптимизация, «Танцевальный павильон», видовой состав, древесная растительность, травянистая растительность.
- S.I. Galkin, N.M. Doiko, I.L. Mordatenko*
State Dendrological Park "Olexandria", National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv region, Bila Tserkva
- RESTORING THE STRUCTURE OF WOODY PLANTATIONS OF LANDSCAPE AREA "DANCE PAVILION" AND ITS OPTIMIZATION IN DENDROLOGICAL PARK "OLEXANDRIA" OF THE NAS OF UKRAINE**
- As a result of the research it was determined species and age of plantings, developed a project to restore the structure of the area "Dance Pavilion". Due to the project architectural structure "Dance Pavilion" was restored, ways network, including historic paths of the original coating were restored too. The foundations of the Great and Monarchal pavilions were partially uncovered, the historic "Hornbeam path" and historic track around the old oak were restored; woody plantation was optimized, flower beds around the "Dance pavilion" were renewed.
- Key words:** landscape areas, restore the structure, optimization, "Dance pavilion", species composition, woody vegetation, herbaceous vegetation.